

دنيا از منظر قرآن كريم

سميه پرما^۱

حديث پرنون^۲

سارا شيرزادى^۳

چکیده:

دنيا به عنوان محل زندگى انسان داراى ويژگى هاى خاصى است كه انسان با اعمالى كه در اين دنيا انجام مى دهد آخرت خود را مى سازد. اين سوال مطرح است كه دنيا بايد به عنوان سمبل ضد ارزش معرفى گردد؟ يا ارزش مثبت هم دارد. دو دسته از آيات كه يك دسته به مذمت دنيا طلبان پرداخته، و آياتى كه خواستن دنيا را مذموم ندانسته و حتى به آن ترغيب نموده است، وجود دارد. و يك دسته ديگر، ترجيح دنيا بر آخرت (دنيا طلبى) را مطرح نموده و آثار آن را بيان مى نمايد. به دنبال آن به اين پرسش پاسخ خواهيم داد كه آيا هر عملى كه در نظر مردم، نيك به شمار آيد، در محضر خدا هم پذيرفتنى است و يا شرايطى دارد؟ و پس از آن خواهيم گفت كه موفقيت در دنيا عاملى براى نجات در آخرت نيست ولى تفكر در امر دنيا و آخرت، عاملى براى نجات است. سپس به اقسام مردم در قبال دنيا و آخرت اشاره نموده و در پايان از نوشتار حاضر نتيجه گيرى خواهيم نمود.

كليد واژه: دنيا، مذموم، ممدوح، دنيا طلبى، قرآن.

^۱. طلبه سطح ۲، مدرسه علميه الزهراء (سلام الله عليها) شهرستان گيلانغرب.

^۲. طلبه سطح ۲، مدرسه علميه الزهراء (سلام الله عليها) شهرستان گيلانغرب.

^۳. طلبه سطح ۲، مدرسه علميه الزهراء (سلام الله عليها) شهرستان گيلانغرب.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۸	۱-۲ بیان مسئله
۹	۱-۳ اهداف تحقیق
۱۰	۱-۴ روش تحقیق
۱۰	۱-۵ فرضیات تحقیق
۱۰	۱-۶ سوالات تحقیق
۱۲	۱-۷ دنیا چیست؟
۱۴	۱-۸ مصادیق دنیا
۱۵	۱-۹ ویژگی های دنیا
۱۹	۱-۱۰ تمثیل هایی از دنیا

۲۰	۱۱-۱ بررسی مدح و مذمت دنیا در قرآن
۲۳	۱۲-۱ اهمیت دنیا و نقش آن در ساختن آخرت
۲۳	۱۳-۱ ترجیح دنیا بر آخرت (دنیا طلبی)
۲۷	۱۴-۱ اثر اعمال افراد در دنیا متفاوت است
۳۳	۱۵-۱ نعمت برای عذاب
۳۶	۱۶-۱ دنیا داران آخرت دار
۴۲	۱۷-۱ نتیجه گیری
۴۳	۱۹-۱ فهرست منابع

"دنیا پرستی ریشه همه بدکرداری های ماست (الدُّنْيَا رَأْسُ كُلِّ خَطِيئَةٍ)"، "دنیا ملعون است"، "دنیا کالائی بیش، نیست"، و یا "دنیا تجارت خانه آخرت است"، "لَا تَنْسَ نَصِيكَ مِنَ الدُّنْيَا (بهره خود را از دنیا فراموش نکن)".

وقتی به این گونه احادیث و آیات درباره دنیا برخورد می کنیم در ابتدا دچار یک سر در گمی و دوگانگی نسبت به دنیا خواهیم شد و این سؤال در ذهن ایجاد می شود که بالاخره دنیا چیز خوبی است یا بد؟ آن را دوست بداریم یا نه؟ برای آن تلاش نمائیم یا نسبت به آن بی تفاوت باشیم؟ نهج البلاغه، مطالب اخلاقی و آیات قرآنی، ما را از دنیا بر حذر می دارند و مرتباً گوشزد می کنند که در دام این عجزه هزار داماد، گرفتار نشویم. همه این ها می طلبد که تحقیقی راجع به این سؤال های ذهنی انجام گردد. مقاله حاضر بحث آیاتی از قرآن که لفظ دنیا در آن وارد شده است را پی می گیرد که اگر بنا به انجام تحقیقی جامع و مانع درباره دنیا باشد باید تمام آیات قرآن بررسی گردد زیرا به نظر بنده چون قرآن برنامه زندگی است، همه آن مربوط به بحث دنیا می باشد. چنین تحقیقی بسیار فراتر از یک مقاله بوده به چندین جلد کتاب خواهد رسید که فعلاً مجال آن نیست و به هر حال "جِنَّا بِيضَاعَهُ مُزْجَاهٍ". کتاب دنیا و آخرت از نگاه قرآن و حدیث، در این موضوع و در دو جلد نوشته شده است که به نظر بنده با این که بسیار ارزشمند و پربهاست ولی بیشتر، بحث روائی بوده و در آن، کمتر به قرآن پرداخته شده است. در ۱۲۶ آیه از قرآن کریم، ریشه «دَنُو» موجود است که در ۱۱۱ آیه، لفظ دنیا وجود دارد. در این مقاله سعی شده است که همه آیات، بررسی گردد.

۱-۲ بیان مسئله

نگرشها، خصلتها و رفتارهایی که مسلمانان صدر اسلام و همین طور مسلمانان جهان امروز نسبت به حیات دنیوی و بهره گیری از مواهب آن دارند و نیز طرز تفکر و کنش هایی کته یهودیان امروزی و بنی اسرائیل در عهد عتیق نسبت بته جهان پیرامون خویش دارند سبب شد تا ریشه این جهت گیری های فکری و عملی پیروان این دو دین را در متن کتب مقدس آنها پیگیری کنیم با توجه بته تألیفاتی کته در حتوزه اسلام و یهودیت و متون مقدس این دو انجام گرفته، علاقه به حیات دنیوی، یا اغلب از منظر علاقه افرانی به آن مورد بحث بوده و یا در نقد رویکردهای مکاتب بشری به آین موضوع، دیدگاه قرآن نیز بررسی شده است حال آنکه بحث و بررسی این موضوع از دیدگاه عهد عتیق تقریباً مسکوت مانده است و نیز در مورد نظرگاه مستقل قرآن و عهد عتیق و انوا رویکردهای آنها به این موضوع به ویژه به صورت تطبیقی، کاری صورت نگرفته است در مقاله حاضر ابتدا تعریفی از اصطلاح دنیا و نیز فلسفه خلقت آن از منظر قرآن شده و سپس وجه ممیزه آن همان اعتقاد بته عالم غیرمادی (آخرت) است و نیز رابطه آن با دنیای مادی مورد بررسی قرار گرفته است.

سپس با توجه به عامل های مذکور، آنها رویکردهای موجود در زمینه علاقه به حیات دنیوی بررسی شده و جهت گیری هر یک از کتب قرآن و عهد عتیق نسبت بته آن بیان می شود افزون بر این، انواع رویکردهایی کته نسبت به دنیای مادی وجود دارد در سه قالب دنیاگریزی، دنیاگرایی و اعتدالی بررسی شده اند. همچنین از آنجائیکه در این مقاله منابع اصلی برای استخراج مورد نیاز و نیز ارجاع موضوعات، بیشتر از خود متنهای اصلی بهره گرفته شود و از منابع دیگر کتابها بیشتر برای کمک به موضوعات مورد بحث استفاده شده است.

صلی الله علیه و آله دنیایی که برای خدا باشد و در آن آخرت آباد گردد، دنیای ممدوح محسوب گردیده و غیر آن ملعون است. و از آن حضرت است که: «بنده مؤمن باید از دنیای خود برای آخرتش بهره بگیرد» و «هر که در دنیا توشه بگیرد، در آخرتش سود می دهد» (و امیر المؤمنین علیه السلام فرمودند: «با دنیا است که آخرت به دست می آید» و امام باقر علیه السلام فرمودند: «چه خوب کمکی است دنیا برای به دست آوردن آخرت» در احادیث ما از ذم و ناسزا گوئی به دنیا نهی شده است و در قرآن از رهبانیت بر حذر داشته شده ایم.

و توصیه شده ایم که از دنیا بهره بگیریم و برای رفاه زندگی دعا کنیم و در مورد بهره گیری و دعا در احادیث ما نیز بسیار تأکید شده است و رسول خدا فرمودند: «برای دنیایت چنان کار کن که گویا همیشه زنده ای و برای آخرت چنان کار کن که گوئی همین فردا خواهی مرد» و فرمود: «از فهمیدگی مرد است که که معیشتش را درست کند و تلاش برای آن چه تو را سر و سامان می بخشد، از دنیا دوستی ات به شمار نمی آید» اما دنیای مذموم و ناپسند، دنیائی است که با این همه پند و انداز و تحذیر و فرستاده شدن انبیا باز مردم در دام آن گرفتار می شوند و ویژگی های زیر در آن مشهود است:

۱. گمراهی از صراط مستقیم را به ارمغان آورد. (آل عمران: ۱۴)

۲. حبّ آن سبب کفر و نفاق گردد. (حدید: ۲۰)

۳. مانع تفکر و اندیشه در آیات الهی از جمله معاد گردد. (انعام: ۳۲)

۴. موجب بازیچه گرفتن دین خدا شود. (انعام: ۷۰)

۵. باعث عدم توجه به انداز انبیا شود. (انعام: ۱۳۰)

۶. فراموش کردن خدا و قیامت را در پی داشته باشد. (اعراف: ۵۱)

۷. موجب استهزاء مؤمنین شود. (بقره: ۲۱۲)

۸. باعث گمراهی و گمراه کردن دیگران شود. (یونس: ۷) و...

خداوند در سوره زخرف فرموده است: «و اگر نه آن بود که [همه] مردم [در انکار خدا] اُمّی واحد گردند، قطعاً برای خانه‌های آنان که به [خدای] رحمان کفر می‌ورزیدند، سقف‌ها و نردبان‌هایی از نقره که بر آن‌ها بالا روند قرار می‌دادیم. و برای خانه‌هایشان نیز درها و تخت‌هایی که بر آن‌ها تکیه زنند. و زر و زیورهای [دیگر نیز]. و همه این‌ها جز متاع زندگی دنیا نیست، و آخرت پیش پروردگار تو برای پرهیزگاران است.»

این آیه بیان گر آن است که دنیا ارزش دل بستن ندارد. بهترین راه برای داشتن زندگی راحت و همراه با آرامش، زهد در دنیا است یعنی اگر خداوند امکانات دنیائی را در اختیار فرد گذارد، طغیان نکند و مغرور نگردد و به ناسپاسی و کفر، مبتلا نشود و اگر هم تقدیر خدا برای مدتی بر فردی، فقر و یا درد و... بود، به داشتن ایمانش افتخار کند و روش گله و شکایت را در پیش نگیرد و این مفهوم آیه ۲۳ سوره حدید است که فرمود: «لَكَيْلًا تَأْسَوْا عَلَىٰ مَا فَاتَكُمْ وَلَا تَفْرَحُوا بِمَا آتَاكُمْ وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ؛ این به خاطر آن است که برای آن چه از دست داده‌اید تأسف نخورید، و به آن چه به شما داده است دل بسته و شادمان نباشید و خداوند هیچ متکبر فخرفروشی را دوست ندارد.»

و در آخر آیه می‌فرماید که چیزهای پایدار و ماندنی مثل آخرت، قابلیت دل بستن، تلاش، صرف وقت، و صرف هزینه را دارند. و نیز در آیه ۲۷ سوره شوری از بی‌طاقتی مردم در دنیا داری سخن به میان آورده، فرموده است: «و

اگر خدا روزی را بر بند گانش فراخ گرداند، مسلماً در زمین سر به عصیان بر می دارند، لیکن آن چه را بخواهد به اندازه‌ای [که مصلحت است] فرومی فرستد. به راستی که او به [حال] بند گانش آگاه بیناست.»

و این مطلب همین چیزی است که به چشم دیده می شود که مستکبران و دنیا داران، اکثراً از یاد خدا غافلند و غالباً به دنیای خود مشغول شده به گناه و فساد دچار می گردند. و راست گفت خدای بلند مرتبه که "كَذَٰلِكَ إِنَّ الْإِنْسَانَ لِرَبِّهِ لَكَنَافٍ" (سوره انسان، آیه ۴) که "لَیْطَغَىٰ * أَنْ رَأَاهُ اسْتَغْنَىٰ؛ حَقًّا که انسان سرکشی می کند. همین که خود را بی نیاز پندارد".»

۱-۱۷ نتیجه گیری :

با توجه به آنچه در مورد مفهوم حیات دنیوی از منظر قرآن و نیز رویکردهای آن نسبت به آن و نحوه بهره گیری از آن گفته شد ، می توان اینگونه استنباط کرد که قرآن از حیات دنیوی ، به زندگی این جهانی و خاکی تعبیر شده است و در ، بهره مندی مطلوب انسان، حد خلقت این حیات دنیوی عنوان شده است در قرآن ، خود انسان نیز برای خدمت و عبادت و نیل به سعادت و کمال نهایی خود قرب الهی در دنیا و آخرت خلق شده است .

در قرآن، دنیای خاکی، فقط به عنوان ابزاری برای رسیدن به حد آخرت معرفی شده است و در عین ارزشمندی این ابزار، از دلبستگی به آن و غافل شدن از حد ، نهی شده است .

۱-۱ فهرست منابع:

۱. قرآن کریم
۲. ابوبلاکر، اریک؛ فیزیک نوین، ترجمه بهروز بیضاوی، تهران، [بی‌نا]، اول.
۳. اخلاق در قرآن، ایت الله مکارم شیرازی ج ۱، نشر قم، تهران ۱۳۸۴
۴. امیری آراء، حسن؛ آیه‌های بیداری، پژوهشی پیرامون اعجاز علمی قرآن، قم، صالحان، ۱۳۸۲ ش، اول.
۵. بهجت‌پور، عبدالکریم و همکاران؛ تفسیر موضوعی قرآن کریم، قم، معارف، ۱۳۸۵ ش، چهارم.
۶. دنیا و آخرت، به نقل از اعلام الدین، ج ۱ تهران ۱۳۸۸
۷. روزنامه کیهان، شماره ۲۰۰۴۷ به تاریخ ۹۰/۷/۲۱، صفحه ۶
۸. سبحانی، جعفر، [آیت الله]، فروغ ولایت، چاپ هفتم، موسسه امام صادق (ع)، قم، ۱۳۸۴ (ه.ش)
۹. فیض الاسلام سید علی نقی، ترجمه و تفسیر قرآن عظیم، انتشارات فقیه، تهران، ۱۳۷۸ (ه.ش)
۱۰. فروغ ولایت، جعفر سبحانی، انتشارات مجمع جهانی اهل بیت، تهران ۱۳۸۷
۱۱. فولادوند، محمد مهدی، ترجمه قرآن، دار القرآن الکریم (دفتر مطالعات تاریخ و معارف اسلامی)، تهران، ۱۴۱۵ ق.
۱۲. محمدی ری شهری، محمد، دنیا و آخرت از نگاه قرآن و حدیث، ترجمه حمیدرضا شیخی، دارالحدیث، قم، ۱۳۸۴ (ه.ش)
۱۳. مصباح، محمد تقی، [آیت الله]، اخلاق در قرآن، انتشارات مؤسسه امام خمینی (ره)، قم، ۱۳۸۹ (ه.ش)
۱۴. مشکینی علی، ترجمه قرآن کریم، انتشارات الهاد، قم، ۱۳۸۱ (ه.ش)
۱۵. موسوی همدانی، سید محمد باقر، ترجمه تفسیر المیزان، دفتر انتشارات اسلامی جامعه‌ی مدرسین حوزه علمیه قم، قم، ۱۳۷۴ ش
۱۶. مترجمان، ترجمه تفسیر جوامع الجامع، بنیاد پژوهش‌های اسلامی آستان قدس رضوی، مشهد، ۱۳۷۷ ش
۱۷. نرم افزار جامع التفاسیر، میدلاین
۱۸. ویلیام هاو کینگ، استفن؛ تاریخچه زمان، ترجمه داد فرما، تهران، سازمان انتشارات کیهان، ۱۳۷۲ ش، اول.